

Ministerie van Infrastructuur en Milieu
Platform Participatie
Postbus 30316
2500 GH Den Haag

Van Harinxmaweg 17 Olterterp
Postbus 3 9244 ZN Beetsterzwaag
Telefoon (0512) 38 14 48
E-mail info@itfryskegea.nl
Website www.itfryskegea.nl
NL17 RABO 0309 0803 55

Datum : Olterterp, 7 oktober 2015
Kenmerk : 15-11227-ck
Betreft : Zienswijze Notitie Reikwijdte en Detailniveau Peilbesluit IJsselmeergebied

Geachte heer, mevrouw,

Middels deze brief reageer ik graag op de Notitie Reikwijdte en Detailniveau voor het MER Peilbesluit IJsselmeergebied. Deze reactie stuur ik mee namens Vereniging Natuurmonumenten, Vogelbescherming Nederland, Sportvisserij Nederland en de IJsselmeervereniging. Het peilbesluit en de Notitie markeren een belangrijk moment in de besluitvorming in het kader van het Deltaprogramma IJsselmeer. Onder meer in het Regionaal Overlegorgaan IJsselmeer (ROIJ) en in rechtstreekse dialoog met het Deltaprogramma IJsselmeergebied (DPIJ) hebben onze organisaties, samen met andere stakeholders, mee kunnen denken over het peilbesluit en daar ook zelf voorstellen voor gedaan. De keuze voor een flexibel peilregime in de voorkeursstrategie voor het IJsselmeergebied komt voort uit dat lange voorbereidings- en participatietraject. Het voorgenomen peilbesluit is daar weer een uitvloeisel van. Met dit besluit wordt toegewerkt naar een peil waarbij voor natuur en landschap veel nadeligere scenario's tot 2050 buiten beeld blijven. Dat geeft ons samen met u de tijd om toe te werken naar een toekomstbestendig IJsselmeer voor de internationaal belangrijke natuur en alle andere maatschappelijke functies. Toch is het voorgenomen peilbesluit niet zonder gevolgen voor de natuur. Als beheerders van de IJsselmeerkust vragen we daarom uw aandacht voor enkele zaken die bij de uitwerking van het MER nader onderzoek verdienen.

Het voorgenomen streefpeil geeft goed met welk peilverloop een optimaal compromis is tussen belangen van natuur, veiligheid, landbouw en recreatie. Een vroege voorjaarspiek, uitzakken in de nazomer en een minder groot verschil tussen winterstand en zomerstand zijn voor de natuur positieve elementen, mits deze situatie zich vaak genoeg voordoet over de jaren heen. Vanuit de ecologie mag de piek nog wel hoger en langer, mag het uitzakken in de zomer nog wel lager en langer van duur en zou een hoger winter- dan zomerpeil gewenst zijn. Wij beseffen dat er andere maatschappelijke aspecten zijn die daar nog niet op ingericht zijn. Wij zien dit streefpeil daarom als een goede stap op weg naar een peilbeheer voor duurzame en robuuste natuurwaarden in het IJsselmeergebied.

Toetsen van streefpeil of bandbreedte?

De Notitie Reikwijdte en Detailniveau laat de mogelijkheid open om gevolgen van het peilbesluit alleen te toetsen aan het streefpeil.

Nadelen hiervan zijn dat het besluit ook een ongunstiger peilverloop toestaat en dat het regelprotocol geen onderdeel vormt van het peilbesluit, waardoor dit een onzeker element is. Voor een goed beeld van de mogelijke gevolgen van dit peilbesluit zouden ook de mogelijk negatieve gevolgen voor natuur in beeld gebracht moeten worden van het toepassen van de beoogde flexibele elementen binnen de bandbreedte. Deze flexibele elementen A t/m E zijn toegevoegd voor o.a. het zoetwaterbeheer en veiligheid, maar kunnen grote ecologische impact hebben. Voor natuur relevante factoren zijn daarbij: periode in het jaar, aantal malen per jaar, duur en herhalingsfrequentie tussen jaren. Wij dringen er op aan dat deze flexibele elementen A t/m E op zichzelf en in mogelijke combinaties met elkaar worden beoordeeld op effecten op de natuur in het IJsselmeergebied. De gevolgen voor onder meer de vitaliteit van rietlanden en overstromingsrisico's van legsels zijn dan beduidend negatiever, verwachten wij. Het in beeld brengen van de gevolgen van een worst-case scenario voor de natuur binnen de bandbreedte van dit peilbesluit zou deze effecten kunnen verhelderen.

Daarnaast is er behoefte aan meer inzicht in de frequentie waarmee bepaalde combinaties van deze elementen over de jaren heen minimaal zouden moeten optreden om de beoogde verbetering van de ecologische kwaliteit ook daadwerkelijk te bereiken. Hiermee zou invulling gegeven worden aan de algemene constatering die gedaan is bij de voorbereiding van de Deltabeslissing IJsselmeergebied en herhaald wordt in deze Notitie: "dat op voorhand significant negatieve effecten voor de betrokken Natura 2000-gebieden niet kunnen worden uitgesloten". Wij dringen aan om in de MER in beeld te brengen wat die negatieve effecten dan kunnen zijn. Dergelijke informatie is van groot belang bij het opstellen van de aan het peilbesluit te verbinden beheerprotocollen. Het MER zou moeten aangeven of daarvoor de benodigde basisinformatie beschikbaar is, en welk nader onderzoek, pilots en experimenten nog noodzakelijk zijn.

Riet en hooilanden

Voor de natuur is en blijft een onnatuurlijk peil aanwezig in het IJsselmeer. De vitaliteit van riet en de kansen voor vochtig grasland en kievitsbloemen hooiland zouden het beste gebaat zijn bij een natuurlijk peil, dat wil zeggen hoog in de winter en laag in de zomer. Zo geldt voor riet dat het zich vestigt op plaatsen die droogvallen in het voorjaar en van nature pas in de herfst weer zouden overstromen.

Voor riet geldt een Natura 2000 doelstelling, onder meer als leefgebied voor de roerdomp, en een KRW doelstelling waarvoor grote vlakken waterriet nodig zouden zijn. In de randmeren ontbreekt dit waterriet nagenoeg en zou het nog ontwikkeld moeten worden. Aan de Veluwemeerkust en langs de oevers van Zwarte Meer, Ketelmeer en Vossemeer gaat het om de vitaliteit van bestaande rietoevers en -zomen. Bij de Markerwadden en Eemdelta is sprake van een uitbreidingsdoelstelling. Zijn deze Natura 2000 doelstellingen en KRW doelstellingen nog wel te ontwikkelen met het voorliggende peilbesluit? Welke aanvullende, mitigerende of compenserende maatregelen zijn daarbij noodzakelijk? Deze vraag zou in het MER aan bod moeten komen, eens te meer omdat de Notitie aangeeft dat bij het MER rekening gehouden wordt met het Natura2000 beheerplan, ook al is dat nog niet definitief, en de KRW. Op grond daarvan zouden in dit MER de noodzakelijke of gewenste aanvullende maatregelen scherp in beeld moeten komen, zonder welke het nieuwe peilbesluit onvoldoende verbetering kan brengen. Daarbij gaat het ook over de vraag of bepaalde aanvullende maatregelen uitwisselbaar zijn met bepaalde combinaties van flexibele elementen in het nieuwe peilbeheer. (Voorbeeld: bij een onvoldoende frequent of diep uitzakken van het zomerpeil zal de vernieuwing of uitbreiding van waterriet ook op andere wijze gestimuleerd moeten worden, bijvoorbeeld door het uitbreiden van ondiepe vooroevers of in binnendijkse projecten).

Effecten op (broed)vogels

Voor op de grond broedende vogels in buitendijkse gebieden gaat het bij risico's van het voorgenomen peilbesluit om overstromingsrisico's in de broedtijd en daardoor verlies van legsels. Als voorbeeld nemen we de Workumer Buitenwaard. Dit is een buitendijks gebied waar grote aantallen vogels broeden, waaronder 26 paar kluut, 3 paar kleine plevier, 9 paar bontbekplevier, 300 paar visdief, duizenden paar kokmeeuw, tientallen paren van grutto's, tureluurs en scholekster (Broedvogels IJsselmeerkust, SOVON 2012). Deze legsels gaan verloren en kuikens verdrinken als het buitendijkse gebied in het broedseizoen overstroomt. Dit wordt nog verergerd doordat honderden weidevogels uit de naastgelegen Workumerbinnenwaard met hun kuikens naar de buitenwaard trekken. De effecten op de populaties weidevogels en andere bodembroeders in Zuid-West Friesland zijn daarmee relevant om af te wegen in het MER. Hoewel niet al deze soorten als Natura2000 doelsoort voor het IJsselmeer zijn opgenomen, is het onder andere vanwege de Flora en Faunawet van belang om in beeld te brengen hoe groot de kans op overstroming is en om hoeveel legsels het gaat. De scan op Natura2000 soorten maakt deze inschatting nog niet. Bij het opstellen van het MER zou deze leemte opgevuld moeten worden.

De Veluwerandmeren zijn een belangrijk overwinteringsgebied voor grondelende watervogels (kleine zwaan). Bij het opstellen van het MER zou in beeld moeten worden gebracht wat de effecten van een veranderend winterpeil zijn op de voedselbeschikbaarheid voor deze vogels.

Erosie

Uit studies naar de mogelijkheden voor Building with Nature oplossingen voor de buitendijkse natuur van de Friese kust is gebleken dat de erosie van deze buitendijkse gebieden versneld wordt door hogere waterstanden. Hoewel kale zand- en schelpenstranden een uniek en belangrijk onderdeel van de Friese IJsselmeerkust zijn, die gebaat zijn bij dynamiek, dreigt een versneld afslaan van deze buitendijkse gebieden. De mate waarin deze erosie versneld wordt door het peilbesluit en eventueel het worst- case scenario hierbij zou onderdeel van het MER moeten zijn. Overigens zijn Rijkswaterstaat, Provincie Fryslân en It Fryske Gea samen met hun partners al doende om de kennis uit de Building with Nature experimenten om te zetten in concrete maatregelen. Deze zijn, als consequentie van opname in het Deltaprogramma en het Deltafonds, benoemd in paragraaf 4.4.2 onder "Maatregelen erosie Friese kust". Dat deze maatregelen zelfs in dit stadium van gezamenlijk ontwerpen nog altijd als "potentieel" worden bestempeld, baart ons daarbij zorgen.

Open Houtribdijk

De notitie Reikwijdte en detailniveau peilbesluit IJsselmeer gaat uit van gelijke peilen in het IJsselmeer en het Markermeer/IJmeer. Onduidelijk is of en zo ja, in hoeverre dit peilbesluit gevolgen heeft voor de mogelijkheden om de Houtribdijk in meer of mindere mate open te maken zonodig voorzien van een stormvloedkering. Dat open maken heeft gunstige gevolgen voor de natuur in het Markermeer/IJmeer terwijl er niet of nauwelijks nadelige gevolgen zijn voor de waterhuishouding en de natuur in het IJsselmeer. Het onderzoek in het kader van de MER zou ook de gevolgen van een open Houtribdijk, in welke vorm dan ook, voor het peilbesluit, mede dienen te onderzoeken.

Experimenten en meekoppelen

Naar onze overtuiging is er meer kennis nodig over de vraag hoe oevermorfologie en verschillende peilfluctuaties binnen de randvoorwaarden van het nieuwe peilbesluit het beste kunnen leiden tot voor de natuurdoelen gewenste condities.

Het MER zou daartoe aanbevelingen moeten doen. De natuurorganisaties zijn bereid om aan onderzoek en experimenten bij te dragen. Eén van de opties daarbij is te bezien in hoeverre dit kan plaatsvinden in zg. meekoppelprojecten water en natuur, waarvoor de afgelopen jaren kansrijke voorstellen zijn gedaan door de Coalitie Natuurlijke Klimaatbuffers, het Deltaprogramma IJsselmeergebied en het ROIJ.

Wij verzoeken om de passende beoordeling van het Nationaal Waterplan en de natuurtoets van het Deltaprogramma IJsselmeergebied, waar het voorgenomen Peilbesluit op leunt, aan te vullen met de aspecten die in deze brief zijn genoemd. Voor de Operationalisering Flexibel Peilbeheer is aangekondigd dat Rijkswaterstaat in overleg met de andere waterbeheerders heldere besliscriteria en procedures zal uitwerken. Wij verzoeken u om onze organisaties te betrekken en onze expertise te benutten bij het uitwerken daarvan. Vanwege de mogelijk negatieve effecten voor de natuur van zulke beslisregels voor het toepassen van de flexibele elementen zouden deze beslisregels toetsbaar gemaakt moeten worden bij het vaststellen van het peilbesluit moeten worden.

Wij hopen in de toekomst de goede samenwerking met Rijkswaterstaat, zoals deze in de aanloop naar het peilbesluit plaatsvond, voort te zetten, onder andere door het gezamenlijk uitvoeren van mitigerende maatregelen en klimaatbufferprojecten. Graag zijn wij bereid onze zienswijze nader toe te lichten.

Hoogachtend,
It Fryske Gea,

drs. Henk J. de Vries, directeur

Mede namens Vogelbescherming Nederland, Vereniging Natuurmonumenten, Sportvisserij Nederland en de IJsselmeervereniging